

Ola Larsson
Tel: 010-698 17 08
ola.larsson
@naturvardsverket.se

SKRIVELSE
2017-10-16 Ärendenr:
NV-02982-14

Beredningsgruppen för
nationalparksprojektet

Ställningstagande inför den fortsatta processen för att bilda en framtida nationalpark i området Vålådalen Sylarna Helags

Denna skrivelse ska tydliggöra Naturvårdsverkets ställningstaganden i det nuvarande skedet av nationalparksprocessen för Vålådalen Sylarna Helags. Det är vår förhoppning att dokumentet kan förtydliga Naturvårdsverkets intentioner med detta nationalparksprojekt och därigenom bidra till ett konstruktivt arbete där berörda parter kan lita på att vi söker gemensamma lösningar för de utmaningar som identifieras.

Sammanfattning

- Naturvårdsverkets vilja att bilda en nationalpark i området står fast.
- Naturvårdsverket anser att Sametinget samt berörda samebyar och kommuner är aktörer av särskild betydelse för nationalparksprocessen.
- Naturvårdsverket kommer inom denna nationalparksprocess inte att föreslå till regeringen att det bildas en nationalpark i området om Sametinget, berörda samebyar eller kommuner motsätter sig en sådan.
- För att det ska bildas en nationalpark kan det krävas nya lösningar, som förändrade ställningstaganden och nya former för dialog och samverkan. Naturvårdsverket är berett att ompröva tidigare ställningstaganden och, om det behövs, lämna förslag till regeringen om författningsändringar.

Bakgrund

Området Vålådalen Sylarna Helags ingår i Naturvårdsverkets nationalparksplan från 2008 och nationalparksprojektet i området Vålådalen Sylarna Helags har pågått sedan 2014. Den föreslagna nationalparken skulle komma att bli Sveriges största nationalpark och berör samebyarna Handölsdalen, Tåssåsen och Mittådalen samt kommunerna Åre och Berg.

Naturvårdsverket gav år 2012 Länsstyrelsen i Jämtlands län i uppdrag att genomföra en förstudie. Förstudien redovisades och resulterade i att Naturvårdsverket och länsstyrelsen beslutade att inleda ett projekt för att utreda om det finns förutsättningar för att bilda en nationalpark i området. Under 2015 etablerades en beredningsgrupp för projektet och under 2016 beslutades en projektplan. I beredningsgruppen ingår Naturvårdsverket, länsstyrelsen Sametinget, berörda samebyar och kommuner samt Jämtland Härjedalen Turism AB.

Centrala frågor

Det finns ett antal centrala frågor som måste hanteras om det ska kunna bildas en nationalpark i området. Flera av dessa rör renskötsel och samiska rättigheter. Den föreslagna nationalparken är särskilt känslig för de berörda samebyarna då området är renskötselns åretruntmarker. Bland annat omfattas hela Handölsdalens samebys åretruntmarker av förslaget. Ett ökat besöksstryck som en effekt av en ny nationalpark skulle påverka renskötseln i området – såväl inom som direkt utanför nationalparken.

En annan central fråga som behöver hanteras i nationalparksprocessen är den framtida förvaltningsorganisationen för en eventuell nationalpark.

Samiska rättigheter

Svenska staten har erkänt samerna som urfolk. I regeringsformen anges att det samiska folkets och etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas¹. Samernas renskötsel anses vara en central del av den samiska kulturen. Grundlagsbestämmelsen har sin motsvarighet i lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk, där det framgår att det allmänna, utöver att främja minoritetsspråken, också ska främja samernas och övriga nationella minoriteters möjlighet att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. I förarbetena betonas det allmännas ansvar för att *aktivt främja* bevarandet av de nationella minoriteternas kultur. Sametinget har ett ansvar att i egenskap av folkvalt organ för samerna ansvaret att bevaka hur beslut berör samers möjlighet att bevara och utveckla sin kultur och sitt samfundsliv.

Renskötselns centrala ställning för den samiska kulturen är ett skäl till att rennäringen är ett riksintresse som skyddas av bestämmelsen i 3 kap 5 § miljöbalken. Av förarbetena till bestämmelsen framgår att rennäringen är en förutsättning för den samiska kulturen. Även andra delar av markanvändningen inom renskötselområdet, bl.a. jakt, fiske och täkt av slöjdvirke är viktiga för den samiska kulturen².

Nästan hela den föreslagna nationalparken ligger på åretruntmark på renbetesfjäll. Renbetesfjällerna är enligt förarbetena till rennärlagen *i första hand* avsedda för de renskötande samernas bruk³.

¹ 1 kap. 2 § 6 st RF

² Se bl.a. rennärlagen (1971:437)

³ Prop. 1971:51, s. 132

Samebyarnas ställningstaganden

De berörda samebyarna har vid ett flertal tillfällen haft invändningar mot en nationalpark. Samebyarna meddelade i en skrivelse i maj 2016 att de motsätter sig en nationalparksbildning. I skrivelsen framförde samebyarna bland annat en oro för att en nationalpark skulle medföra inskränkningar i renskötselns rättigheter, att möjligheterna till skydds jakt på stora rovdjur skulle försämrats samt att nationalparken skulle leda till ett ökat besökarantal och störningar för renskötseln. I ett gemensamt svar⁴ på samebyarnas skrivelse angav Naturvårdsverket och länsstyrelsen bland annat att:

- Renskötseln är något som utgör grunden för många av de biologiska och kulturella värden som finns i området.
- Bevarande av förutsättningar för rennäringen är avgörande, då rennäringen är en av de faktorer som har bidragit till de biologiska värden som gör området så värdefullt.
- Myndigheterna inte kommer urholka möjligheterna för samebyarna, den samiska kulturen eller förutsättningarna för en bärkraftig renskötsel i området vid en eventuell nationalparksbildning.

Naturvårdsverket står fast vid ställningstagandena i Naturvårdsverkets och länsstyrelsens gemensamma svar.

Efter detta svar och en fortsatt dialog mellan samebyarna, länsstyrelsen och Naturvårdsverket deltar samebyarna åter i arbetet med nationalparksprojektet. Vid ett möte med samebyarna, länsstyrelsen och Naturvårdsverket i juni 2017 framförde samebyarna bland annat krav på att:

- Renskötseln ska vara en del av syftet med nationalparken.
- Nationalparken inte ska innebära inskränkningar i renskötselns rätt.
- Möjligheten till skydds jakt för att freda renar vid rovdjursangrepp med stöd av 28 § jaktförordningen ska finnas kvar i nationalparken.
- Berörda myndigheter tar ställning i frågan om det rörliga friluftslivet/turismen och de målkonflikter som finns med renskötseln eftersom ett ökat besöksstryck sannolikt innebär ökade störningar för renarna.

Naturvårdsverket förstår samebyarnas behov av att få svar på dessa frågor. Frågorna är av olika karaktär och vissa kommer kunna besvaras tidigare under nationalparksprocessen än andra.

Naturvårdsverkets roll

Naturvårdsverket är nationell förvaltningsmyndighet på miljöområdet i frågor om bland annat biologisk mångfald. Naturvårdsverket har en central roll i miljöarbetet och ska vara pådrivande, stödjande och samlande vid genomförandet av miljöpolitiken. Vi ska verka för att det generationsmål för miljöarbetet och de miljö kvalitetsmål som riksdagen har fastställt nås och ska vid behov föreslå åtgärder för miljöarbetets utveckling.⁵

⁴ Skrivelse daterad den 4 juli 2016. Ärende NV-02982-14.

⁵ 1 § Förordning (2012:989) med instruktion för Naturvårdsverket

Av Naturvårdsverkets instruktion framgår att myndigheten ansvarar för att ta fram underlag för beslut att inrätta nationalparker. Vi ska även verka för att förutsättningarna för friluftslivet bevaras och utvecklas.

Naturvårdsverkets ställningstaganden och skäl

Den föreslagna nationalparken

Nationalparker är en viktig del av Sveriges skyddade natur. Parkerna har betydelse både som naturlandskap med höga värden och som besöksmål för den naturintresserade allmänheten. De är även viktiga för information och kunskapsspridning om landets natur. Genom den särskilda uppmärksamhet som nationalparker har såväl nationellt som internationellt kan de också som turistmål ge stöd för lokal utveckling. Nationalparkernas anspråksfulla syfte att bevara särskilt värdefulla och representativa delar av nationens landskapstyper samt beslutsnivån i riksdagen innebär en mycket stark formell skyddsstatus.

Det svenska arbetet med att inrätta nationalparker har en mer än hundraårig historia och har resulterat i ett nätverk av 29 parker. I Naturvårdsverkets nationalparksplan för Sverige från år 2008 identifieras 13 naturområden som enligt fastställda kriterier är lämpliga att som nya nationalparker ingå i Sveriges nationalparksnätverk. Detta innebär inte nödvändigtvis att ett i nationalparksplanen utpekad naturområde kommer att bli en nationalpark utan att området är en nationalparks kandidat.

Ett av de 13 områden som 2008 föreslogs som ny nationalpark är Vålådalen Sylarna Helags. Skälen för att området pekades ut i nationalparksplanen är i huvudsak att det innehåller ett varierat fjäll- och fjällnära landskap med mycket höga naturvärden. Sammantaget bedömde myndigheten att området är väl lämpat som nationalpark i den södra fjällregionen.

Vår intention står fast

Naturvårdsverket anser fortsatt att området Vålådalen Sylarna Helags vore lämplig som nationalpark och bedömer att nationalparkstatusen skulle bidra till områdets bevarande och tillgängliggörande. Området skulle få ett stärkt långsiktig skydd från exploateringar och överutnyttjande. En samlad nationalparksförvaltning skulle även förbättra förutsättningarna för att styra aktiviteter som friluftsliv och naturturism på ett sätt som minskar störningarna för djur- och växtliv samt renskötsel. Vi vill att nationalparksprojektet genomförs trots att arbetet med att utreda förutsättningar för nationalparken och lösa centrala frågor försenats kraftigt.

Vi kommer att respektera ett nej till en nationalpark

Naturvårdsverket anser att Sametinget samt berörda samebyar och kommuner är aktörer av särskild betydelse för denna nationalparksprocess. Vi bedömer att ett framgångsrikt nationalparkprojekt i det aktuella området förutsätter en samsyn mellan Naturvårdsverket, länsstyrelsen, Sametinget samt de berörda samebyarna och kommunerna. Vi tror att förutsättningarna för att nå en sådan samsyn förbättras om de centrala parterna känner sig trygga i att det inte kommer att etableras en nationalpark på deras område mot deras vilja. Naturvårdsverket vill därför tydliggöra att vi inom denna nationalparksprocess inte kommer att föreslå

till regeringen att det bildas en nationalpark om Sametinget, berörda samebyar eller kommuner motsätter sig en nationalpark.

Naturvårdsverket kan välja att inte gå vidare med arbetet med att bilda en nationalpark om vi bedömer att en nationalpark som stöds av de aktuella parterna, skulle ge för liten nytta för naturvård och friluftsliv, skulle innebära för stora kostnader eller skulle förutsätta för osäkra författningsändringar.

Behovet av dialog och delaktighet

Naturvårdsverket anser att förutsättningarna för att inrätta nya nationalparker i hög grad beror på acceptans från och samverkan med regionala och lokala aktörer. Planering och genomförande av naturvårdsåtgärder, som skydd av naturområden, bör ske i dialog med berörda lokala aktörer så att god förankring uppnås och så att lokalt engagemang i såväl skydd, förvaltning och restaurering som informationsinsatser stimuleras. Vidare anser vi att det vid inrättande och förvaltning av nationalparker är angeläget att närboende känner att parken kan bli en resurs för bygden och att de berörda får chans att bidra till processer vars resultat kan komma att beröra dem.⁶ Naturvårdsverket bedömer att kommunen, i egenskap av lokalt folkvalt organ, är en viktig aktör för att bedöma om nationalparksprocessen och ett framtida förslag till nationalpark har den nödvändiga lokala förankringen. En av de grundläggande förutsättningarna är därför att nationalparksförslaget får stöd av kommunerna.

Naturvårdsverket avser att verka för en process som är tydlig, transparent och ger möjlighet för Sametinget, berörda samebyar och kommuner samt den som är intresserad och känner sig berörd att kunna dela med sig av sina synpunkter och farhågor. Ett första steg i detta arbete är att tydliggöra arbetsprocessen och klargöra viktiga ställningstaganden, samt att noggrant planera kommunikationen och dialogen inom projektet.

Ett framgångsrikt nationalparksprojekt kan kräva nya lösningar

Naturvårdsverket bedömer att ett framgångsrikt nationalparksprojekt som resulterar i en nationalpark i Vålådalen Sylarna Helags kan komma att kräva nya och förändrade ställningstaganden liksom nya former för dialog och samverkan. Naturvårdsverket är berett att under projektets gång vid behov ompröva tidigare ställningstaganden och, om det behövs för att finna en god lösning för nationalparken, lämna förslag till regeringen om författningsändringar.

Samebyarna har framfört krav på att rätten att freda tamdjur från rovdjursangrepp med stöd av 28 § jaktförordningen även ska gälla i nationalparker. Naturvårdsverket avser att ta ställning i frågan innan årsskiftet 2017/2018 och vid behov föreslå en förändring av 28 § jaktförordningen till regeringen.

⁶ Se även regeringens skrivelse En samlad naturvårdspolitik (Skr. 2001/02:173)

Beslut om denna skrivelse har fattats av generaldirektören Björn Risinger.

Vid den slutliga handläggningen har i övrigt deltagit avdelningschefen Claes Svedlindh, föredragande, enhetschef Maano Aunapuu och handläggare Ola Larsson.

Björn Risinger

Claes Svedlindh

Sändlista

Handölsdalens sameby

Mittådalenens sameby

Tåssåsens sameby

Sametinget

Åre kommun

Bergs kommun

Jämtland Härjedalen Turism

Länsstyrelsen i Jämtlands län